

УДК 81'16(043.3)+81'42(043.3)

А. А. Барковіч

Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт

**САЦЫЯЛІНГВІСТЫЧНАЯ СПЕЦЫФІКА
БЕЛАРУСКАГА ІНТЭРНЭТ-ДЫСКУРСУ**

Сетка Інтэрнэт — гіперфеномен сучаснай маўленчай практыкі — з'яўляецца бяспрэчнай дамінантай сучаснай камунікацыі. Суаднясенне рэlevantнай праблематыкі з мовазнаўчай тэорыяй і практыкай з'яўляецца надзвычай актуальным. Інтэрнэт стаў сапраўдным каталізатарам паўнамаштабнага ўключэння ў навуковую парадыгму інавацыйнага метаапісання. З інтэрнэт-маўленнем звязана і павышаная цікавасць да дыскурсу і сацыялінгвістычнай праблематыкі. Разам з тым, суадносная лінгвістычная практыка з'яўляецца супярэчлівай і патрабуе істотнага ўдакладнення тэрміналагічнага і канцэптуальнага базіса.

Ключавыя словы: сацыялінгвістычная спецыфіка, камунікацыя, інтэрнэт-дыскурс, камп'ютарна-апасродкаваны дыскурс, культуралект, трасянка, Байнэт.

A. A. Barkovich

Minsk State Linguistic University

SOCIOLINGUISTIC SPECIFICS OF BELARUSIAN INTERNET DISCOURSE

Network Internet — hyper-phenomen of modern speech practice – is the undebatable dominant of modern communication. Correlation of relevant problematics with linguistic theory and practice is extremely challenging issue. The Internet has become a real catalyst for the wide inclusion of innovative meta-description in the scientific paradigm. A strong interest in discourse and sociolinguistic perspectives is connected with Internet speech. At the same time, related linguistic practice is controversial and requires substantial clarification of terminological and conceptual basis.

Key words: sociolinguistic specifics, communication, Internet discourse, computer-mediated discourse, culturelect, trasianka, ByNet.

Уводзіны. На сённяшні дзень паняцце інтэрнэт-дыскурсу як важнейшага элемента камп'ютарна-апасродкаванага дыскурсу (далей — КАД) набыло неабходную навуковую глыбіню, што дазваляе казаць аб сфарміраванасці адпаведнай інавацыйнай парадыгмы і актыўна выкарыстоўваць яе для верыфікацыі многіх спрэчных пытанняў тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі. У прыватнасці, сучасная дыскурсіўная метадалогія, пры падтрымцы камп'ютарных і камунікацыйных тэхналогій, з'яўляецца надзвычай дзейснай для высвятлення маштабных пытанняў міжмоўнага ўзаемадзеяння і іх сацыялінгвістычнай інтэрпрэтацыі.

Мовы, багатыя традыцыямі, вялікім лікам носьбітаў, запатрабаваныя ў сацыякультурнай практыцы, у цэлым паспяхова пераадолелі «бар'ер» Інтэрнэту. У сферы камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі беларуская мова таксама ўстойліва функцыянуе і развіваецца, адаптуецца да новых рэалій, змяняецца і ўзбагачаецца. Але, калі да «эпохі Інтэрнэту» функцыянаванне той ці іншай мовы характарызаваўся разнапланавасцю і няўзгодненасцю, то і ў сферы камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі праблемы не вырашыліся аўтаматычна. У поўнай меры гэта датычыцца і беларускай мовы.

Асноўная частка. Сфера функцыянавання беларускай мовы, якая не была пануючай на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў часы СССР, — можна казаць, у лепшым выпадку, аб парытэце з рускай мовай — з узнікненнем і пашырэннем КАД значна ўскладнілася. З аднаго боку, час з'яўлення Інтэрнэту, 1990 г., практычна супаў з набыццём часткамі былога Савецкага Саюза незалежнасці — 1991 г. Але з іншага, існаваўшыя ў беларускай мове гістарычныя ўплывы тарашкевіцы і лацінкі (транслітарацыі пісьмовай мовы лацінскімі літарамі) ва ўмовах дэмакратызацыі соцыуму сталі істотнымі фактарамі камунікацыі і атрымалі магчымасць практычна бесперашкодна канкураваць з сучасным літаратурным варыянтам мовы — які з выразнай негатыўнай канатацыяй пачаў асацыявацца з «наркамаўкай». На практыцы падобнае суіснаванне ў пэўным сэнсе дэзарыентавала сферы культуры і адукацыі.

Зразумела, афіцыйны варыянт мовы застаўся дамінуючым, але нельга не адзначыць і істотны ўплыў на сферу функцыянавання сучаснай беларускай мовы гістарычна-актуальных асаблівасцей маўлення: зусім не выпадкова ў 2008 г. (23 ліпеня 2008 г. быў прыняты Закон Рэспублікі Беларусь «Аб правілах беларускай

арфаграфіі і пунктуацыі») спатрэбілася чарговая карэкцыя беларускага правапісу, якая адаптавала да сферы сучаснага маўлення асобныя яго нормы.

Цікавыя падрабязнасці сумеснага існавання варыянтаў беларускай мовы змяшчае «Вікіпедыя»: напрыклад, на 17 кастрычніка 2013 г. тут прысутнічалі 64 763 артыкулы ў сучаснай правапіснай версіі беларускай мовы і 50 848 артыкулаў на тарашкевіцы (<http://be.wikipedia.org>). Гэта — кошт раз'яднанасці мовы, бо артыкулы «Вікіпедыі» пра адно і тое ж у розных версіях часта істотна адрозніваюцца. Такім чынам, з гэтага прыкладу нескладана ўбачыць, што Байнэт і беларуская культура ў цэлым маглі б быць значна багацейшымі.

Дарэчы, дылема дыяды Байнэт — Белнэт у інтэрнэт-дыскурсе вырашаецца на карысць менавіта Байнэту: калі ў рускамоўным экспаненце Байнэт толькі прыкладна ўдвая пераўзыходзіць Белнэт — 506 000 да 270 000, то ў беларускамоўным варыянце Байнэт з «прыкладна 345 000 вынікамі» — амаль безальтэрнатыўная дамінанта ў параўнанні з Белнэтам, на запытанне аб якім знаходзіцца ўсяго 6760 спасылкаў у пошукавіку Google (<https://www.google.com>).

Пры гэтым у кантэксце беларускай мовы пакуль адсутнічаюць устойлівыя крытэрыі моўнай ідэнтычнасці Інтэрнэту Беларусі: Байнэтам завецца і 'беларускамоўны Інтэрнэт', і 'беларуская частка сеткі Інтэрнэт', і нават 'Інтэрнэт даменнай зоны .by'. Так, паводле аднаго з сацыялінгвістычных даследаванняў: «...Байнэт прадстаўляюць усе рэсурсы з нацыянальным даменам верхняга ўзроўню для Рэспублікі Беларусь “.by”» [1]. А, між іншым, ужо і дадатковы «...дамен першага ўзроўню з падтрымкай алфавітаў рускай і беларускай моў — .бел — быў дэлежаваны нашай краіне міжнароднай арганізацыяй ICANN 26 жніўня 2014 г.» і актыўна развіваецца (дакладна, першы «адрас» з пашырэннем .бел з'явіўся 17 лютага 2015 г.) (<http://42.tut.by/466665>). Уласна кажучы, міфалогія Інтэрнэту па незразумелых прычынах звязвае першую беларускую інтэрнэт-старонку, сайт, з 1991 г. — «годам нараджэння» Рунэта, напрыклад, для параўнання, лічыцца 1995 (<http://42.tut.by/397571>; <http://os.by/history/episode1> і інш.). Так, напрыклад: «І яшчэ настойліва сцвярджаюць, што першы беларускі сайт з'явіўся менавіта ў 1991 годзе. На жаль, яго імя / адрас трымаецца ў таямніцы. Так ці інакш, 1991 лічаць годам нараджэння Байнэту. Праўда, спачатку яго называлі Белнэтам» (<http://os.by/history/episode1>). Зразумела, такі пункт адліку, відавочна, занадта аптымістычны, і ўжо «Вікіпедыя» прапануе іншы, больш рэалістычны часавы арыенцір: «У 1995–96 гадах у сетцы

пачалі з'яўляцца першыя беларускія старонкі» (<http://be.wikipedia.org>).

Калі ў адносінах да даменнай зоны пытанне карэктнасці метаапісання тэрміна «Байнэт» практычна вырашылася — у Беларусі з'явілася яшчэ адна зона .бел, — то азначэнне 'беларуская частка сеткі Інтэрнэт' пакуль застаецца дастаткова ўжывальным варыянтам тлумачэння Байнэту. Разам з тым такое тлумачэнне ва ўмовах трансгранічнага функцыянавання Інтэрнэту не мае рацыянальных асноў: наўрад ці менеджары Інтэрнэту з амерыканскай кампаніі ICANN (<http://www.icann.org>) здагадваюцца аб самадастатковым існаванні беларускага сегмента Інтэрнэту — яго ніхто не аддзяляў і тэхнічна гэта, хоць і магчыма, але запатрабавала б істотных намаганняў як з боку амерыканскай кампаніі, так і з боку ўраду Рэспублікі Беларусь. Такім чынам, у кантэксце беларускамоўнай ідэнтычнасці найбольш абгрунтаваным выглядае тлумачэнне Байнэту як 'беларускамоўнага Інтэрнэту'. Але значна бліжэй да рэалій больш нейтральнае і лінгвістычна абгрунтаванае азначэнне Байнэту як інтэрнэт-кантэнтну сферы моўнага функцыянавання Беларусі [2, с. 268].

Можна выказаць меркаванне, што суіснаванне паралельных форм і варыянтаў беларускай мовы — асабліва ў кантэксце Інтэрнэту, — безумоўна, падштурхнула значную частку жыхароў Беларусі да англійскай, польскай і, натуральна, рускай моў. Руская мова не першае стагоддзе застаецца актуальным для беларускай мовы фактарам міжмоўнай інтэрферэнцыі. Менавіта ў кантэксце рускамоўнага ўплыву на беларускае маўленне: «...даўно забытыя гістарычныя рэаліі лінгвістыкі, крэольскія мовы і пиджыны, нечакана зноў сталі актуальнымі ў кантэксце “вялікага перасялення моў” у камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі» [3, с. 156]. Такія формы маўлення, як трасянка ў Беларусі і яе поўны аналаг суржык на Украіне, якія дастаткова ўпэўнена адчувалі сябе ў маўленчай практыцы і да з'яўлення Сусветнага павуціння, значна актывізаваліся ў камп'ютарна-апасродкаванай камунікацыі і сталі ўплывовым аtryбутом маўленчай практыкі.

Ці трэба расцэньваць Рэнесанс крэалізацыі маўлення як адмоўную з'яву? З філасофскага пункту гледжання адмоўнага ў мове няма, ёсць непазнанае і нестабільнае. Аб гэтым разважалі класікі: «Цалкам відавочна, што пры адсутнасці ўсвядомленай нормы адсутнічае збольшага і адмоўны моўны матэрыял, што, у сваю чаргу, абумоўлівае вялізную зменлівасць мовы. Цалкам відавочна і тое, што норма слабее, а то і зусім знікае пры змешванні моў і, вядома, пры змешванні груп моў, прычым першае здараецца адносна рэдка, а другое — пастаянна. Такім чынам, мы зноў прыходзім да той высновы,

што гісторыя кожнай дадзенай мовы ёсць гісторыя катастроф, якія адбываюцца пры змешванні сацыяльных груп» [4, с. 38]. Нягледзячы на тое, што маргінальныя феномены дэарганізуюць на практыцы сферу маўленчага функцыянавання асобна ўзятай мовы, разам з тым яны важныя і змястоўныя для лінгвістыкі.

У дадзеным кантэксце, напрыклад, выкарыстоўваюцца такія тэрміны, як гутарковы узус, жывы гутарковы узус, узус штодзённага непадрыхтаванага маўлення інтэлігенцыі, гутарковае маўленне, жывое гутарковае маўленне, гутарковы стандарт, гутарковы беларускі стандарт, арыентаваны на літаратурную мову гутарковы стандарт, субстандарт, гутарковае беларускае маўленне, беларускае гутарковае штодзённае маўленне, змешанае маўленне, гарадское змешанае беларуска-рускае маўленне, беларуска-рускае змешанае маўленне, штодзённае непадрыхтаванае камунікаванне носьбітаў беларускай літаратурнай мовы, рэгістр гаварэння, ідыём, вусны ідыём, — і гэта неакрэслены «тэрміналагічны» апарат толькі аднаго даследавання вуснага маўлення [5].

Зразумела, у адносінах да трасянку размова аб дыялекце ці нацыялекце ісці няк не можа: хоць «...сусветная практыка паказвае: незалежна ад жадання мовазнаўцаў і палітыкаў у мове могуць з часам назапашвацца рэгіянальныя асаблівасці, і пры некаторых умовах аб'ём і характар гэтых асаблівасцей перавышаюць, умоўна кажучы, “крытычную масу”» [6]. Але паміж аўстрыйскім і нямецкім «нямецкім», бельгійскім і французскім «французскім», амерыканскім і англійскім «англійскім», беларускім і рускім «рускім» і іншымі нацыялектамі зусім не тая розніца, якая аб'ектыўна існуе паміж трасянкай і рускім ці, амаль аднолькава, беларускім варыянтам рускай мовы. Больш за тое, «трасянкавае» маўленне — вынік рознанакіраваных тэндэнцый: набыцця беларускамоўнымі камунікантамі навыкаў рускамоўнай камунікацыі (часцей), з аднаго боку, і рускамоўнымі камунікантамі — навыкаў беларускамоўнай камунікацыі (радзей), з іншага боку. Трасянка — яўна самастойная і сінтэтычная моўная практыка, якая не мае непасрэднага дачынення да дыялекту ці нацыялекту, з'яўляючыся культуралектам. Культуралект — варыянт мовы, абумоўлены пэўнай культурнай спецыфікай камунікацыі [7, с. 330].

На карысць дадзенай высновы сведчаць даныя сацапытанняў: «У людзей самага высокага ўзроўню адукацыі руская мова пераважае (трое з чатырох рэспандэнтаў называюць яе “асноўнай мовай зносін”), а змешаная мова меней распаўсюджана, чым у прадстаўнікоў іншых узроўняў адукацыі. Тым не менш, змешаная мова была выбрана кожным чацвёртым рэспандэнтам з вышэйшай адукацыяй. На іншых узроўнях

адукацыі не назіраецца значных адрозненняў: руская і змешаная мовы дэманструюць прыкладна роўныя суадносіны, доля кожнай пры гэтым складае каля 50%» [8, с. 69]. Але працяг выглядае дзіўным: «Гэта, зразумела, разыходзіцца з шырока распаўсюджаным меркаваннем аб тым, што змешанае беларуска-рускае маўленне з'яўляецца феноменам, характэрным для людзей з нізкім узроўнем адукацыі або для ніжэйшых сацыяльных слаёў...» [8, с. 69]. Адзін з працытаваных аўтараў Г. Хеншэль (разам з Б. Кітэлем) у іншай публікацыі (разам з Я. П. Цэлерам і С. Тэш) ізноў выказае супрацьлеглае сваім жа даным меркаванне: «Недастатковая адукаванасць размаўляючых на “трасянцы” — гэта ўсяго толькі негатыўны стэрэатып» [9, с. 2]. Наўрад ці супрацьлеглыя высновы могуць адлюстроўваць паслядоўную інтэрпрэтацыю эмпірычных даных.

Зразумела, нішто не перашкаджае перайменаваць трасянку, напрыклад у БРЗМ, але толькі дыскурсіўная практыка, у тым ліку КАД, змога пацвердзіць ці абвергнуць жыццяздольнасць такой навацыі, канкурэнтнай звыклай трасянцы. Так, «Элементы, рысы і канструкцыі абедзвюх моў устойліва адлюстроўваюцца ў змешанай мове, у дадзеным выпадку ў БРЗМ [рус. — БРСР, беларуска-рускае змешаная речь]. Некаторыя з іх часцей будуюцца на аснове адной мовы, некаторыя — на аснове другой, трэція, гібрыды, бяруць элементы абедзвюх, і нарэшце, некаторыя элементы могуць быць інавацыямі, заснаванымі на здольнасці ўсіх людзей да моўнай творчасці» [10, с. 74]. Можна меркаваць, што эрганоміка маўлення, асабліва КАД, не будзе спрыяць пашырэнню складанай назвы (БРЗМ — беларуска-рускае змешанае маўленне) замест прастай намінацыі (трасянка).

Між тым сацыялінгвістычная статыстыка «адкрытага апытання» ў Беларусі ўтрымлівае характэрным чынам супярэчлівыя і проста неверагодныя першасныя паказчыкі: «...праведзенае ў 2008 годзе замежнымі навукоўцамі апытанне ў сямі гарадах краіны паказала, што больш за траціну (37,6%) беларусаў-гараджан лічаць сваёй роднай мовай трасянку (48,6% назвалі ў якасці такой беларускую і 29,6% рускую мову). 43,4% рэспандэнтаў у паўсядзённай практыцы выкарыстоўваюць пераважна рускую мову з дамешкам беларускіх слоў; 41,0% выкарыстоўваюць змешаную мову, 11,2% — стандартную рускую. Стандартную беларускую ці беларускую з даданнем рускіх слоў выкарыстоўваюць усе разам 4,4%. Пры параўнанні розных пакаленняў у самых маладых рэспандэнтаў адбываецца некаторае пераразмеркаванне пераваг ад змешанай мовы (33,4%) на карысць рускай мовы з дамешкам беларускіх слоў (50,2%)» (<http://news.tut.by/society/379147>).

Зразумела, куды больш рэалістычнымі выглядаюць іншыя даныя: «...толькі 18% рэспандэнтаў рэгулярна ўжываюць беларускую мову (у прыватнасці пастаянна 2%, часта 16%), у той час як рускай рэгулярна карыстаюцца 73% рэспандэнтаў (у прыватнасці пастаянна 45%, часта 28%)» [10, с. 54]. Хаця на выбарцы ў 1400 рэспандэнтаў з сямі гарадоў Беларусі паказчыкі ў 2% для беларускай мовы і 45% для рускай – не менш сумніўна: а на якой мове пастаянна размаўляюць астатнія 53% насельніцтва беларускіх гарадоў і чым пастаянна прынцыпова адрозніваецца ад рэгулярна ці часта?

Але па-сапраўднаму здзіўляе спасылка на тое ж сацапытанне «Хеншэль, Кітэль 2011» з ужо прынцыпова іншымі вынікамі — на наступнай старонцы артыкула: «З апытаных пры падрыхтоўцы даследавання [Хентшэль, Киттель 2011] 41% рэспандэнтаў адказалі, што БРЗМ з’яўляецца для іх асноўным сродкам камунікацыі (руская — для 55%, беларуская — для 4%). На пытанне пра тое, якія мовы выкарыстоўваюцца ў іх сям’і, 73% рэспандэнтаў сярод іншых моў назвалі БРЗМ (руская — 54%, беларуская — 48%; дазвалялася называць больш адной мовы)» [10, с. 55]. У аб’ектыўнасць лічбаў 41% ці 73% для трасянкі могуць паверыць замежныя навукоўцы, але, насамрэч, такія паказчыкі для беларускамоўнага дыскурсу выглядаюць фантастычнымі. З іншага боку, тыя ж аўтары паведамляюць, што «...колькасць “актыўных” носьбітаў беларускай літаратурнай мовы вельмі абмежаваная» [10, с. 55]. Паказчык у 48% для беларускай мовы гарадоў, сапраўды, лічба неверагодна высокая: магчыма, некарэктна фармуляваліся пытанні ці апрацоўваліся першасныя даныя.

Галоўная тут праблема, насамрэч, відаць, у карэктнай метадалогіі — для пачатку трэба вызначыць аб’ектыўныя крытэрыі адмежавання трасянкі ад рускай ці беларускай мовы: наўрад ці спарадычнае памылковае словаўжыванне павінна атаясамлівацца з трасянкай. І, канешне, калі даныя КАД сведчаць аб абсалютным прыкрытэце ў Беларусі рускай мовы (несумненна, больш за 80%: напрыклад, 86,9% па статыстыцы Сусветнага павуціння) — у горадзе яе перавага будзе яшчэ істотна большай, — то аб лічбах нахталт 37,6%, 41,0% ці 33,4% (згодна з першым з прааналізаваных апытанняў), аднолькава, як і 41% ці 73% (згодна з другім з прааналізаваных апытанняў), як сегменце трасянкі ў гарадах Беларусі размова ніяк не можа ісці. Сумніўна, што больш за траціну беларусаў-граджан назавуць сваю мову трасянкай: аўтару, які нарадзіўся і каля 50 год пражыў у горадзе Беларусі (Мінску), суразмоўцы, якія добраахвотна назвалі б сваё маўленне «трасянкавым», увогуле пакуль не сустракаліся. Уласна, даныя корпуса АК–БРЗМ красамоўна сведчаць аб тым

жа: «...не былі разгледжаны даныя інтэрв’ю з Мінска, так як у гэтым горадзе не ўдалося атрымаць дастатковы для аналізу аб’ём матэрыялу на БРЗМ. Хаця рэспандэнты з Мінска і адказалі пры папярэднім інтэрв’ю-апытанні, што рэгулярна выкарыстоўваюць БРЗМ, на пытанні інтэрв’ю яны адказвалі пераважна па-руску» [9, с. 12]. Каментарыі не патрабуюцца.

З’яўленне падобных «вынікаў» апытанняў сведчыць аб пэўным дэфіцыце верыфікаваных метамоўных параметраў, для стварэння якіх якраз і КАД, і інтэрнэт-дыкурс — надзвычай спрыяльныя асяроддзі [11].

Яшчэ адна актуальная ў кантэксце КАД камунікацыйная праблема, інтэрнацыяналізацыя сферы культуры, датычыцца, па ўсёй верагоднасці, усіх моў, у тым ліку еўрапейскіх [12]. Аднак у выпадку з «кірылічнымі» славянскімі мовамі сітуацыя ўскладняецца яшчэ і фактарам перавагі ў КАД лацінскай графікі, якая выкарыстоўваецца ў інтэрфейсах, браўзерах і г. д.

У сувязі з гэтым выкарыстанне «лацінкі» ў многіх мовах з іншай графікай стала звычайнай практыкай пісьмовай мовы. Часцей за ўсё гэта цалкам бяскрыўднае хобі, якое, вядома, супярэчыць нормам кадыфікаванага варыянта мовы. Аднак калі лацінізацыя становіцца інструментам палітыкі, наступствы для культурнай сферы могуць быць досыць сур’ёзнымі, закранаць традыцыйныя асновы соцыуму. У якасці прыкладу можна прывесці так званы «балканскі сіндром», калі фактычна адну мову (яшчэ адносна нядаўна яна была сербскахарвацкай) «...змаглі падзяліць на сербскую, харвацкую, баснійскую і чарнагорскую» [3, с. 160]. У дадзенай сітуацыі адным з ключавых фактараў раз’яднання стабільнай маўленчай адзінасці моў былой Югаславіі стаў менавіта пераход «новых» моў на лацінскую графіку.

Гісторыя лінгвістыкі ведае нямала штучных моў. Некаторымі зрэдку, напрыклад у вольны час, карыстаюцца толькі іх стваральнікі. Зразумела, кожны дарослы чалавек мае права выкарыстоўваць любы варыянт мовы, абмежаванне тут адно — паразуменне з адрасатам: «Адна з фундаментальных задач маўлення — суаднеснасць з рэаліямі свету, у тым ліку асобамі, з’явамі, з мэтай не толькі зафіксаваць наша ўласнае ўяўленне аб тым, чым яны з’яўляюцца, але таксама даць магчымасць нашым слухачам зразумець, што мы маем на ўвазе» [13, с. 103].

Не менш уплывовым аспектам КАД з’яўляецца экстралінгвістычны [14]. Так, у прыватнасці, інтэрнэт-публікацыя, чым, па сутнасці, з’яўляецца прысутнасць таго ці іншага тэксту ў Інтэрнэце, пакуль не накладвае ні на аўтара, ні на яго адрасатаў ніякіх асаблівых маральных абавязальстваў. І такіх, як быццам, не зусім рэлевантных дыскурсіўнай прыродзе Інтэрнэту праблемных

сітуацыі дастаткова: абарона прыватных даных, правы на інтэлектуальную ўласнасць і інш. [15]. Пры гэтым, відавочна, што праблематыка прававога рэгулявання Інтэрнэту — гэта, па вялікім рахунку, сфера юрыспрудэнцыі. Але не ўсе пытанні сацыякультурнай сферы магчыма юрыдычна ўрэгуляваць, інакш кодэкс пераўзыходзілі б лінгвістычныя корпусы і бібліятэкі.

Так, паказальным з'яўляецца суб'ектыўнае, на першы погляд, меркаванне стваральніка Сусветнага павуціння Ц. Бернерса-Лі пра маральную адказнасць навукоўцаў — як, дарэчы, і меркаванне кожнага асобна ўзятага інтэрнэт-карыстальніка, — якое, безумоўна, будзе ўплываць на стратэгіі развіцця Інтэрнэту: «Мы многа часу прысвяцілі фармулёўцы важных праблем, якія стварае вэб-навука ў маральным і сацыяльным аспектах. Мы ўпэўнены, што гэта неабходна. Сусветнае павуцінне выклікала, магчыма, больш спрэчак, у тым ліку адносна прыватнасці і бяспекі, доступу і варыятыўнасці, кантролю і свабоды, чым любая іншая канцэпцыя, рэалізаваная чалавецтвам у найноўшай гісторыі. Аб'екты, якія мы распрацоўваем, канструюем і вывучаем, як і вынікі аналітычнай дзейнасці, часта выклікаюць значныя сацыяльныя наступствы» [16, с. 109]. У беларускамоўным аспекце інтэрнэт-дыскурсу падобныя заўвагі больш чым актуальныя.

Шырокае выкарыстанне таго ці іншага нестандартнага словаўжывання немагчыма прадуд-

хіліць забаронай, асабліва ў кантэксце КАД. Разам з тым, супярэчліvasць рэгламентацыі беларускага маўлення стварае істотныя перашкоды для развіцця беларускамоўнага КАД: так, беларуская мова — адна з нешматлікіх, якая не мае сродкаў карэктнай праверкі арфаграфіі як опцыі агульнаўжывальнай абалонкі Word.

Заклучэнне. Са з'яўленнем КАД, дзякуючы вынаходніцтву камп'ютарных інструментаў апрацоўкі маўленчых фактаў, у межах сучаснай сацыялінгвістычнай практыкі з'явіліся прынцыпова новыя магчымасці. Няма сумненняў, што гэтыя магчымасці дазваляць узяць якасць даследавання камунікацыйнага аспекту чалавека на прынцыпова новы ўзровень. Сведкамі гэтага мы ўжо з'яўляемся: акрамя прафесіяналаў, прыкладных лінгвістаў на аматарскім узроўні свядома ці міжвольна ўдзельнікамі працэсаў апісання і мадыфікацыі мовы сталі ўсе носьбіты мовы. Практычна неабмежаванае кола камунікацыйных асоб прымае ўдзел у стварэнні віртуальнага вымярэння ведаў, у паўсядзённай практыцы выкарыстання і адладжвання Інтэрнэту, корпусаў, машынных перакладчыкаў, электронных слоўнікаў і г. д. Інтэрнэт-маўленне ў сучасных умовах з'яўляецца звышуплывовым фактарам, які вызначае функцыянаванне узусу. Для лінгвістыкі, у тым ліку беларускамоўна-арыентаванай, — гэта найбагацейшая праблемная вобласць, практычна не асвоеная.

Літаратура

1. Белова К. А. Интернет-дискурс Беларуси в социолингвистическом аспекте: автореф. дис. ... канд. филол. наук. Минск, 2015. 24 с.
2. Барковіч А. А. Лінгваінфармацыйная спецыфіка камп'ютарна-апасродкаванага дыскурсу. Мінск: БДУ, 2015. 304 с.
3. Баркович А. А. Интернет-дискурс: компьютерно-опосредованная коммуникация. М.: ФЛИНТА: Наука, 2015. 288 с.
4. Щерба Л. В. О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // Языковая система и речевая деятельность. Л., 1974. С. 24–39.
5. Рамза Т. Р. Беларускае гутарковае маўленне: фанетычны і лексіка-граматычны аспекты: аўтарэф. дыс. ... д-ра філал. навук. Минск, 2015. 42 с.
6. Норман Б. Ю. Русский язык в современной Беларуси: практика и норма // 1 сентября. Русский язык. URL: http://rus.1september.ru/-view_article.php?id=201000604 (дата обращения 30.03.2018).
7. Баркович А. А. Информационная лингвистика: Метаописания современной коммуникации. М.: ФЛИНТА: Наука, 2017. 360 с.
8. Хентшель Г., Киттель Б. Языковая ситуация в Беларуси: мнение белорусов о распространённости языков в стране // Социология. 2011. № 4. С. 62–78.
9. Hentschel G., Zeller J. P., Tesch S. Ольденбургский корпус белорусско-русской смешанной речи: ОК–БРСР. Документация. Available at: <https://www.academia.edu/20546408> (accessed 30.03.2018).
10. Хентшель Г. Белорусский, русский и белорусско-русская смешанная речь // Вопросы языкознания. 2013. № 1. С. 53–76.
11. Баркович А. А. Методологический аспект изучения компьютерно-опосредованного дискурса // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова. Н. Новгород: ФГБОУ ВПО «НГЛУ», 2015. Вып. 30. С. 38–48.
12. Дейк ван Т. Язык. Познание. Коммуникация: сб. работ. М.: Прогресс, 1989. 312 с.

13. Schiffrin D. From linguistic reference to social reality // *Discourse and identity*; ed. A. de Fina, D. Schiffrin, M. Bamberg. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2006. P. 103–131.
14. Барковіч А. А. Дыскурсіўныя інтэрнэт-стратэгіі: экстралінгвістычны ўплыў // *Вестнік Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя І. П. Шамякіна*. 2015. № 4 [1] (45). С. 104–108.
15. Барковіч А. А. Компьютерно-опосредованная коммуникация: феноменологический аспект // *Вестник Удмуртского университета. История и филология*. 2015. № 3 (25). С. 97–101.
16. A Framework for Web Science / T. Berners-Lee [et al.] // *Foundations and Trends in Web Science*. 2006. Vol. 1, no. 1. P. 1–130.

References

1. Belova K. A. *Internet-diskurs Belarusi v sotsiolingvisticheskom aspekte. Avtoref. dis. kand. filol. nauk* [Internet Discourse of Belarus in the Sociolinguistic Aspect. Abstract of thesis cand. of philol. sci.]. Minsk, 2015. 24 p.
2. Barkovich A. A. *Lingvoinformatsyynaya spetsyfika komp'yutarna-apasrodkavanaga dyskursu* [Linguoinformational Specificity of Computer-Mediated Discourse]. Minsk, BDU Publ., 2015. 304 p.
3. Barkovich A. A. *Internet-diskurs: komp'yuterno-oposredovannaya kommunikatsiya* [Internet Discourse: Computer-Mediated Communication]. Moscow, Flinta: Nauka Publ., 2015, 288 p.
4. Shcherba L. V. On the triple aspect of linguistic phenomena and the experiment in linguistics. *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost'* [Language system and speech activity]. Leningrad, 1974, pp. 24–39.
5. Ramza T. R. *Belaruskaye gutarkovaye maulenne: fanetychny i leksika-gramatychny aspekty. Avtoref. dys. dokt. filal. navuk* [Belarusian speech: the phonetic and lexical-grammatical aspects. Doct. Diss.]. Minsk, 2015. 42 p.
6. Norman B. Yu. *Russkiy yazyk v sovremennoy Belarusi: praktika i norma* [Russian language in modern Belarus: practice and norm]. Available at: http://rus.1september.ru/-view_article.php?id=201000604 (accessed 30.03.2018).
7. Barkovich A. A. *Informatsionnaya lingvistika: Metaopisaniya sovremennoy kommunikatsii* [Informational Linguistics: Meta-Descriptions of Modern Communication]. Moscow, Flinta: Nauka Publ., 2017. 360 p.
8. Hentschel G., Kittel B. Language situation in Belarus: the opinion of Belarusians about the prevalence of languages in the country. *Sotsiologiya* [Sociology], 2011, no. 4, pp. 62–78 (In Russian).
9. Hentschel G., Zeller J. P., Tesch S. *Ol'denburgskiy korpus belorussko-russkoy smeshannoy rechi: OK-BRSSR. Dokumentatsiya* [Oldenburg corpus of the Belarusian-Russian mixed speech: OK-BRSSR. Documentation]. Available at: <https://www.academia.edu/20546408> (accessed 30.03.2018).
10. Hentschel G. Belarusian, Russian and Belarusian-Russian mixed speech. *Voprosy yazykoznaniiya* [Questions of Linguistics], 2013, no. 1, pp. 53–76 (In Russian).
11. Barkovich A. A. The Study of Computer-Mediated Discourse: The Methodological Aspect. *Vestnik Nizhegorodskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta* [Vestnik of Nizhny Novgorod Linguistics University], 2015, issue 30, pp. 38–48 (In Russian).
12. Dijk van T. *Jazyk. Poznaniye. Kommunikatsiya: sbornik rabot* [Language. Cognition. Communication: collection of works]. Moscow, Progress Publ., 1989. 312 p.
13. Schiffrin D. From linguistic reference to social reality. *Discourse and identity*; ed. A. de Fina, D. Schiffrin, M. Bamberg. Cambridge, Cambridge Univ. Press. Publ., 2006, pp. 103–131.
14. Barkovich A. A. Discursive Internet Strategies: Extralinguistic Influence. *Vestnik Mazyrskaya dzyarzhaynaga pedagagichnaga universiteta imya I. P. Shamyakina* [Vestnik of Mozur State Pedagogical University named after I. P. Shamyakin], 2015, no. 4 [1] (45), pp. 104–108 (In Belarusian).
15. Barkovich A. A. Computer-Mediated Communication: Phenomenological Aspect. *Vestnik Udmurtskogo universiteta. Istoriya i filologiya* [Bulletin of Udmurt University. History & Philology], 2015, vol. 25, no. 3 (25), pp. 97–101 (In Russian).
16. Berners-Lee T. A Framework for Web Science. *Foundations and Trends in Web Science*, 2006, vol. 1, no. 1, pp. 1–130.

Інфармацыя пра аўтара

Барковіч Аляксандр Аркадзевіч — доктар філалагічных навук, загадчык кафедры інфарматыкі і прыкладной лінгвістыкі. Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт (220034, г. Мінск, вул. Захарава, 21, Рэспубліка Беларусь). E-mail: albark@tut.by

Information about the author

Barkovich Alyaksandr Arkadz'yevich – DSc (Philology), Head of the Department of Informatics and Applied Linguistics. Minsk State Linguistic University (21, Zaharova str., 220034, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: albark@tut.by

Пасмыніў 21.09.2018